

Ivo Andrić

Povestiri
despre femei

Traducere din limba sârbă și note
de Octavia Nedelcu

POLIROM
2023

Cuprins

Mara curtezana	5
Despre bătrânii și tinerii Pamuković	97
Un an agitat	129
Jelena, femeia care nu există	179
Setea.	213

Totuși, noaptea n-a putut să pună geană pe geană. Ca în transă, auzea tropotul cailor și hurducăiala căruțelor, strigătele santinelor și țipetele răzvrătiților. Jela, care nici nu bănuia ce se întâmplase în seara aceea, s-a sculat în două rânduri, a liniștit-o și i-a dat apă cu care să-și umezească ceafa și pieptul.

A doua zi de dimineață abia a avut putere să se ducă la bucătărie. Nimeni n-a observat cât de schimbată era la față și ce privire febrilă și neliniștită avea. În aceeași noapte, Šimun încercase de două ori să se spânzure. În zori, tușa Anđa, la capătul puterilor, i-a chemat pe fiii Pamuković să-l supravegheze pe rând. Toată casa familiei Pamuković s-a închis deodată și s-a cufundat într-o tăcere mai apăsătoare și mai adâncă decât de obicei. Nevenka însă a adus vestea în bucătărie. Discuta în șoaptă cu Jela. Mara nu reușea să înțeleagă ce vorbeau, dar la despărțire a auzit-o pe Nevenka spunând:

— De multă vreme îi pregătește Satana căpăstrul.

Cu o voce scăzută, dar aspră și seacă, Jela a adăugat:

— Când dracul îi pune căpăstrul cuiva, acela nu are nicio scăpare, mai devreme sau mai târziu.

Auzind-o, Mara n-a vrut să știe mai mult și a fugit în cămăruța plină de lână nepieptănată, trântind ușa în urma ei. De îndată ce-a rămas singură, s-a așezat cu mâinile depărtate și cu gâtul întins, așteptând parcă o lovitură. N-a scos niciun sunet și n-a vărsat nicio lacrimă. Era doar înghețată de groaza care o înconjura precum

aerul. Când și-a revenit puțin, s-a apucat să aleagă lâna cu degetele înghețate și s-o așeze pe darac. Mișcările îi erau încete și mecanice și uneori i se părea că se vede îngenuncheată, cu mâinile depărtate și cu gâtul întins, tăcută, fără să verse nicio lacrimă. Simțea cum sângele din șira spinării îi circula cu întreruperi, cum i se zbăteau mușchii brațelor. Capul îi zvâcnea întruna, iar în fața ochilor îi apăreau ba un vâl negru, ba niște scânteii care pocneau dureros și supărător. A cuprins-o o frică cum nu cunoscuse până atunci. De parcă cineva închisese ușa în urma ei și în beznă nu rămăseseră cu ea decât mama ei și scârbosul de Șimun. Se căznea din toate puterile să se gândească la ceva de care să se poată agăța și care s-o readucă în rândul celor cărora dracul nu le pusese căpăstrul. Voia să cheme pe cineva în ajutor, dar nu-și putea aduce aminte nimic; nici numele Jelei sau al Nevenkăi și nici visul din ajun. Singurul lucru care i-a venit în minte era că văzuse în grajd, cu o zi înainte, o bucată de funie care atârna de o grindă. Era capătul unui căpăstru fin, dar pe care mâinile căruțașilor îl făcuseră rezistent, unsuros și neted. Sărind în picioare, a pornit spre grajd. A traversat ambele curți fără să întâlnească pe nimeni. Dar înainte să ajungă la grajd, puterile au lăsat-o și s-a prăbușit în colțul umed și mereu întunecat unde se aruncau resturile de la bucătărie, pavajul era mereu jilav, verde și nămolos și creșteau ciuperci albe de bălegar. Era locul cel mai respingător

și mai izolat de pe proprietatea familiei Pamuković și acolo a căzut în genunchi, izbucnind într-un hohot de plâns neașteptat, cu lacrimi mari de copil.

Deformate de lacrimile mari care i se rostogoleau pe obraji, în fața ochilor i-au apărut imagini vii ce se perindau cu repeziciune: mama ei, Hafizadić; bătrânul Ilija Garić; apoi Veli-pașa cu vipușca roșie de la pantaloni și mânerul de argint al sabiei; părintele Grgo, furios și înfierbântat; apoi Sara și Anuša, Jela și Nevenka. Toate acele imagini se destrămau și se topeau una în cealaltă; iar deasupra lor s-a ivit sfântul uscățiv și sever din altarul bisericii de la Sarajevo; și el a dispărut însă, șters de o lacrimă, și-n fața ei s-a ivit Maica Domnului din altarul bisericii de la Dolac. Ținându-se cu mâinile de poalele veșmântului lung și albastru, aceasta părea că se apropie anevoie de Mara, cu o încetineală stranie. Neavând răbdare să aștepte să ajungă până la ea, tânăra s-a prosternat și s-a întins spre ea pe pavaj. Cu o mână se sprijinea de pământ, iar cu cealaltă o apucase de poalele veșmântului trăgându-le peste ea.

— Acoperă-mă, Fecioară scumpă, nu mă părăsi! Apără-mă de toți, de toți... M-au dus peste tot, la turci și la ai noștri. M-au alungat de peste tot. Nu știu nimic. Nu sunt vinovată. Nu mă părăsi!

Striga din toate puterile, printre lacrimi. Dar vocea îi era schimbată, guturală, clară și fermă, ca niciodată până atunci.

Una dintre slujnice, care lucra la bucătărie, auzind plânsete și strigăte, s-a uitat pe fereastră. A ieșit în grabă și a chemat-o pe Jela. Au venit imediat în curte încă o servitoare și Nevenka. Au dat fuga în spatele grajdului. Au găsit-o pe biata fată în aceeași poziție, întinsă pe jos, și s-au oprit îngrozite. O priveau cum se târa cu fața pe pavajul plin de noroi și cum încerca să apuce ceva cu mâna ei mică și chircită, trăgându-l spre ea, ca și când voia să se acopere cu ceva nevăzut. În zadar o strigau pe nume. Pe fața ei murdară de noroi și schimonosită nu se zărea nici măcar un licăr de conștiință ori rațiune. Nu înceta să geamă și să se vaite, înșirând vorbe fără noimă, pudoare ori rușine. Au trimis-o de acolo pe tânăra nevastă ca să nu vadă un asemenea spectacol în starea în care se afla. Jela a dat fuga să aducă apă sfințită și sare binecuvântată. Chiar și slujnicele, după ce-și făceau cruce, se dădeau încet în spate, îngrozite de ce vedeau.

V

Din ziua aceea, fiica brutarului din Travnik și curtezana lui Veli-pașa s-a luptat fără încetare cu demonii și nălucile și nu și-a mai venit în fire niciodată.

Vremurile erau din ce în ce mai grele și mai zburcimate. Nu exista nicio scăpare pentru acea copilă

care-și pierduse brusc mințile. Așa că a rămas în casa familiei Pamuković, ținută mai mult de nevoie și de milă. Era calmă, dar plângea mult și fără vreun motiv anume. Jela și Nevenka o îngrijeau atât cât se putea, pentru că tânăra refuza să mănânce, nu voia să se spele ori să-și schimbe hainele și, doborâtă sufletește, se ofilise și se urâtise cu o repeziciune cumplită, uscându-se pe picioare și topindu-se văzând cu ochii. Fața ei, a cărei frumusețe părea indestructibilă, se ascuțise și se buhăise, privirea i se stinsese, iar gura i se strâmbase. Doar părul ei bogat și blond își mai păstra strălucirea și splendoarea de odinioară și, chiar așa încâlcit și neîngrijit cum era, semăna cu o podoabă de o frumusețe eternă. Cu timpul însă, și acesta a început să se despice la capete, să se adune în ghemotoace grase de sudoare și să-și schimbe culoarea. Părea incredibil că o asemenea frumusețe se poate degrada într-un timp atât de scurt.

În câteva săptămâni, din fata aceea în care se îngemănaseră grația unei copile și frumusețea unei femei nu mai rămăsese decât o nefericită cu privirea pierdută, îmbrăcată în zdrențe, care ar fi fost alergată de copii pe străzi dacă familia Pamuković ar fi lăsat-o să iasă din curte.

Chiar și Jela, care văzuse multe nenorociri la viața ei și se obișnuise cu boala și cu moartea, era profund tulburată și se cutremură în fața unei asemenea drame. Dar

mai era ceva în acea nenorocire care o emoționa în mod deosebit pe fata bătrână călită de neazuri și veștejită înainte de vreme: acea tânără care-și pierduse mințile „distrusă de un turc“, cum spunea Jela, urma să nască. Nu exista nicio îndoială. Chiar după prima criză a Marei, în timp ce o spăla și o dezbrăca, Jela observase că nefericita era însărcinată, și nu mai era de mult în primele luni.

Jela, care nu avusese niciodată un cămin al ei și nu știa ce înseamnă fericirea sau familia, care nu cunoscuse bărbat decât o dată în viață, și asta în împrejurări barbare și atroce, era extrem de sensibilă când venea vorba de copii și de nașteri. Acum le avea alături pe Nevenka cea sperioasă și chinuită, care era pe cale să nască, și pe fata aceea bolnavă, care avea să-i urmeze curând.

Atâta nenorocire și atâta suferință pe lumea asta care se înmulțește și se reproduce la fiecare pas!

Copleșită de toate acestea, Jela nu-și pierdea totuși cumpătul. O îngrijea pe Mara, o liniștea și o consola pe Nevenka, deși înainte de soroc devenise de nesuportat, chinându-se pe sine și pe ceilalți. Dar Jela se îndemna și făcea toate treburile de una singură, fără să se plângă nimănui, știind de mult că vorbele nu au niciun rost și că oamenii nu-ți sunt de niciun ajutor.

Cu toate acestea, în casa familiei Pamuković femeile se sfătuiau în șoaptă, iar bărbații luau inițiative. Au făcut provizii de grâu, carne afumată și de tot soiul de alte